

JOAN F. MIRA

“Ningú no ha demostrat encara que pugua existir una literatura ‘valenciana no catalana’: valenciana en valencià, és clar. Les restriccions, i les actituds, mentals que implica aquest concepte de literatura o llengua valenciana no-catalana són prou per impedir tota solvència literària. Són, com diria Sir Francis Bacon de Verulam, ‘a wonderful obstruction of the mind’, i amb la ment obstruïda no és fàcil fer literatura”

Llengua i literatura 1

Ja em disculparan si, aquests dies, no tinc ganes d’escriure directament sobre la qüestió famosa, el problema etern, la disputa de l’ase i la mula sobre el nom de la cosa, sobre la cosa, sobre el català-valencià, valencià-català, i sobre els desficiacs que deriven de tan gloriós debat. No és que no m’interesse: m’interessa moltíssim, però jo no hi podria afegir res de nou, a banda d’insultar els responsables de tot pèl i tota ploma. Escriuré, per tant, molt més modestament, sobre els perills d’aquesta llengua en forma escrita: sobre el que pot passar, amb relativa independència dels polítics de torn. Pot passar, per exemple, que el xantatge blaver –l’expressió és dura, i ho lamente, però es manifesta descarnadament així: com a xantatge i com a “blaver”, és a dir, irracionalment anticatalà– comence a tindre, al País Valencià, més efectes que no sembla sobre l’ús i consum de la literatura. El “nou nacionalisme” valencià dels anys seixanta i setanta va començar a funcionar amb llibres, llibreries, editorials i cursos de gramàtica: segurament no podia ser d’una altra manera. Ací, la poca o molta gent que s’ha (re)incorporat a la pròpia comunitat nacional, ho ha fet llegint: i assumint la consciència que allò que llegia era català i, si era literatura, era literatura catalana. Els valencians que han guanyat una “independència moral” respecte a la cultura (i per tant la identitat) nacional castellano-espanyola, ho han fet en bona mesura a través de la literatura catalana: substituïnt, en la consideració de “nostre” i “nacional”, el Cid per Ramon Llull, el Quijote pel Tirant, el Burro Platero per la Vaca Cega, Delibes per Rodoreda i Ortega per Fuster. I si hem assolit un mínim grau de “normalitat” –en comparació amb un segle o mig segle abans– és perquè els escriptors valencians hem assumit i aprofitat una tradició –i una llengua– literària que no era reductivament valenciana: elimineu, al País Valencià, tot allò que (com a literatura, o com a producció “cultura” equivalent) ha estat produït els darrers quaranta anys dins d’aquest espai globalment català, i no en quedarà estrictament res, o gairebé res, fora de la producció en llengua castellana, que per tant està dins d’un altre espai. Dit d’una altra manera: ningú no ha demostrat encara que pugua existir una literatura “valenciana no catalana”: valenciana en valencià, és clar. Les restriccions, i les actituds, mentals que implica aquest concepte de literatura o llengua valenciana no-catalana són prou per impedir tota solvència literària. Són, com diria Sir Francis Bacon de Verulam, “a wonderful obstruction of the mind”, i amb la ment obstruïda no és fàcil fer literatura.

El que sembla que sí que pot existir és una literatura pensada i feta sobretot per a un públic valencià, i amb la consciència que difícilment podrà ser consumida per un altre públic (ni ho pretén, fins i tot per raons de mercat escolar). Parle d’autors valencians. Però la mateixa cosa és aplicable a molts i molts autors del Principat de Catalunya, i a moltíssims llibres publicats a Barcelona: són perfectament localistes, a penes regionals, però la diferència és que no ho saben. I no és qüestió de llengua o dialecte, sinó de perspectiva: Valle-Inclán, Cela o Torrente Ballester han escrit molts llibres en un curiós “castellà-gallec”, però no pensaven només en un públic local, ni de bon tros. Ni ho pensen els autors sud-americans quan escriuen amb girs, variants i vocabulari del seu país o regió. Ni els nord-americans quan escriuen en l’anglès d’Alabama i Tennessee. El problema, en el nostre cas, és tot un altre. És que habitar els lectors, des del principi, a aquesta reducció de perspectiva pot arribar a crear també una percepció reductiva: que, per exemple, al País Valencià només siguen percebuts com a “nostres” els autors valencians, i només les obres que segueixen les variants valencianes de la llengua. Que són les que jo gaste, d’altra banda: torne a insistir que el problema no està en la llengua –i menys després de les generoses circulars de l’Institut d’Estudis Catalans!– sinó en la reducció de l’espai. Continuarà.